

УКРАЇНСЬКА ПРОЛЕТАРСЬКА ПРЕСА.

(Історична справа.)

До революції 1905 року взагалі майже не існувала українська преса через жорстокі переслідування з боку царського уряду. Тим менше можна було-б сподіватися, щоб царат допустив існування українських робітничих органів. Правда, вже й за цей період видавалися деякі соціалістичні та напівсоціалістичні органи за кордоном, на еміграції (драгоманівська "Громада" в Женеві), або на Західній Україні. Наддніпрянщина ж своєї робітничої преси не мала. Революція 1905 року оживила українську видавничу справу; звичайно, відбулося це і на пресі. В 1905 році на Україні видається 32 органи періодичної преси українською мовою, в 1906 році їх число збільшується до 61. З роками реакція приходить певний занепад української преси, а новий підйом революційного руху в 1911—1912 роках знову оживляє її: в 1911 році виходить 71 орган преси, в той час як в 1907 їх було лише 38. Імперіалістична війна наклала українській пресі важкий удар: в 1915 році видавалося вже лише 4 українські періодичні органи. Таким чином ми бачимо, що українська преса розвивалася і підпадала паралельно з розвитком та підпадом революційного руху. Це пояснюється в першу чергу тою об'єктивною опозиційною роллю, яку грало українське друковане слово і український національний рух за часів царизму.

Але даремно ми шукали би за цей період дійсно пролетарських органів серед українських періодичних видань. Правда, на протязі цього часу виникає ціла низка часописів, що претендують на соціалістичність та представництво інтересів пролетаріату, як органи У.С.Д.Р.П. "Робітнича Газета", "Дзвін", "Саво", "Село" і т. д., та фактично це були інтелігентські дрібнобуржуазно-націоналістичні видання, що нічого спільного з пролетаріатом та пролетарською революцією не мали. Те-ж саме можна сказати й про ті органи, які, виходячи на російській мові, час від часу давали місце українським статтям. Серед закондних органів такого типу певний винокт становила віденська "Правда", редагована т. Л. Д. Троцьким, яка рівночасно була також органом української Соціал-Демократичної Спілки.

Здавалося-б, що революція 1917 року повинна була викликати до життя українську робітничу пресу, та в дійсності ми цього не бачимо. 1917 рік був роком розвитку української преси взагалі, органів її видавалося аж 158, через рік це число збільшилося до 239. Але в українських умовах класова боротьба в той час неминуемо приймала націоналістичні форми, дрібнобуржуазні шовіністичні елементи, що відразу захопили в свої руки керівництво українським національним рухом, зумили відсахнути робітничу від всього українського. "Українство" стало символом якогось шовіністичного чоловіконевисвітленого. Ця причина, з одного боку, а з другого — брак літературних сил (бо українська інтелігенція, звичайно, стояла осторонь робітничого руху) утворили те, що до жовтневої революції не було ні одного дійсно пролетарського органу друку на Україні, хоч було значно більше ніж треба таких, що претендували на заступництво пролетаріату міста й села. Це "Робітничі Газети", "Народна Воля", "Боротьба", "Конфедераліст" у Києві, "Робітничі" у Катеринославі, "Нова Громада" в Харкові і т. д.

Вже зрадливі поведінки Української Центральної Ради підчас жовтневого повстання в Києві розчарувало частину напівпролетарських українських елементів у ній і зблизило їх з більшовиками. Рівночасно і перед більшовицькими організаціями Правобережжя встало питання про боротьбу з шовіністичною контрреволю-

цією саме на українській мові. Тому "Пролетарська Мисль", орган Київської Ради робітничих депутатів, що видається в листопаді 1917 року, будучи фактично більшовицькою газетою, містить на українській мові статті, скеровані проти шовінізму Центральної Ради, але української робітничої газети ще немає, бо село майже не захоплене революцією, а міське робітництво в наслідок політики Центральної Ради все ще з недовір'ям відноситься в більшості своїй до "українізації".

Перша українська пролетарська газета починає виходити в грудні 1917 року. Це був орган новоствореного радянського уряду України "Вісник Української Народної Республіки". Звичайно, цей орган нічого спільного не мав з петлюрівським "Вісником У. Н. Р.", що виходив пізніше: назва Української Народної Республіки була тимчасово прийнята Радянською Україною. Видавався цей орган робітничо-селянського уряду ступеню в Харкові, в Києві, Полтаві, Катеринославі і в Тагайрозі, — в залежності від місця перебування уряду. Та існувала ця газета всього біля 4 місяців. Із задуманням Радянської влади німецько-гайдамацькою окупацією припиняється її видання органу Народного Секретаріату.

За часів німецької окупації на Україні не виходив ні один пролетарський орган українською мовою. Київський підпільний "Комуніст" часом містив українські статті, як і орган ЦК.К.П.(б.)У. під тією-ж назвою, що виходив поза межами України і розповсюджувався в гетьманських підпіллях. Поза межами України, в Москві, видавався також український журнал "Вісник Українського Відділу Народного Комісаріату Справ Національностей Р.С.Ф.С.Р."

З утворенням в кінці 1918 року тимчасового робітничо-селянського уряду У.С.Р.Р. українські статті містять в харківських пролетарських органах "Комуніст", "Вісти", а українською мовою незабаром починає виходити в Харкові невеличка селянська газета "Плач і Молот". На весну 1919 року зі звільненням Києва та переходом туди Раднаркомом, починає розвиватися українська пролетарська преса. Перш за все виникає в Києві "Більшовик", чудово поставлена селянська газета, що відіграла величезну роль в популяризації основ комунізму та радянського будівництва на селі. Такі-ж газети ступеню вникають і на периферії. Решта комуністичних радянських газет виходить мішаною мовою — частина матеріялу по українськи, частина по російськи, а часом навіть по єврейськи й по польськи. Цей утратив мав своє оправдання в необхідності прослідно-й ступеню підходити до розвитку української пролетарської культури та преси; керівничим партійним та радянським органам доводилось в процесі цього підходу, задовольняючи в першу чергу потреби села, перемагати пережитки не довірливо-го відношення зрусифікованого міського робітництва до українських форм пролетарської культури. У всякому разі з 237 органів преси, що видавалися українською мовою в 1919 році, ми бачимо вже 21 комуністичну газету. Варта зазначити, що російських газет за цей рік було на Україні менше, — всього 222.

Поруч з комуністичними виходили на Україні в цьому-ж році у величезній числі органи У. П.С.Р.(К.) боротьбистів — "Боротьба" в Києві, "Пролетарська Правда" в Харкові, "Шлях Боротьби" в Полтаві, багато провінційальних органів під подібними ж назвами "Боротьбист" то-що. Вони вже тоді ступеню наближались до комунізму.

1920 рік після знищення денікінської навали був роком величезного розцвіту україн-

ської пролетарської преси з центром в Києві. Початок його застає ще в Києві "Боротьба" і орган укіаністів "Червоний Прапор", але кийські "Вісти" та "Більшовик" виходять вже виключно українською мовою. Рівночасно в Києві видаються органи Галицької Червоної Армії "Галицький Комуніст", та "Червоний Стрілець". Коли партія боротьбистів залилася з К.П.(б.)У., число українських пролетарських органів же збільшується, бо прибуло й літературних сил. Починає виходити в Києві велика політична українська газета "Червона Правда", в Харкові утворюється "Селянська Бідогата", багато органів виникає й на провінції. З тих варто згадати одеського "Більшовика", Полтавську "Радянську Владу", чернігівські, катеринославські, уманські й черкаські газети. В часі шляхецької окупації Київ українцізують харківські "Вісти ВУЦВК", зміщуються "Селянська Бідогата" (котра вже в 1921 році переіменувється на "Селянську Правду"). Всього комуністичних українських газет на Україні в 1920 році було 63.

Потроху мішаний "утракістичний" тип газети витісняється, перестав існувати. Постаново ЦК.К.П.(б.)У. та Раднарком У.С.Р.Р. від 1921 року в кождім губерніяльній місті крім інших обовязково видавалися селянські газети на українській мові, як також майже по всіх повітових містах майже видавались виключно українські газети. В 1921 році в У.С.Р.Р. виходило 123 органи періодичної преси на українській мові, з того 75 партійних комуністичних видань.

Нова економічна політика напесла значний удар всій пролетарській пресі і в першу чергу українській. В 1922 році українських органів преси ми бачимо вже всього лише 53, з того 43 партійних. Правда, це зменшення відбулося в значній мірі на кошт поліпшення якості, бо втрималися органи найбільш поставлені і найбільш звязані з масовим читачем. Але цифри це всетаки загрозливі.

Українська робітнича преса, як бачимо, недовгу історію, та на протязі кількох років свого існування вона перейшла важкий, тернистий шлях, — такий же важкий і тернистий, яким був і шлях комуністичної революції, для перемоги якої вона існувала і боролася в непомірні складних умовах наступу шовіністичної контрреволюції з одного боку і русотиянських настроїв, відсталі робітничих мас — з другого. В цій боротьбі, в шому горні — революції українська пролетарська преса загартувалася, змінилася ідеологічно, знайшла свого масового читача і має повне право святкувати сьогодні міжнародний день пролетарської преси.

Але саме в цей день має серйозно й конкретно стати перед керівничим радянським та партійним центрами питання про як найбільше поширення сітки органів української пролетарської преси та про матеріяльні її забезпечення. Це буде цілком відповідати тим постановам про розвиток пролетарської культури в національних формах, що їх ухвалили VII. Всукраїнська конференція К.П.(б.)У. та XII. зїзд Р.К.П.

І. Ю. Кушк.

НОВІ ПЕРЕПИСНІ КАРТКИ

Накладом "Укр. Робітничих Вістей" вийшли гарні-переписні картки з портретами провідників Радянських Республік. В серію карток входять: Герб Радянської України, Н. Ленін, Л. Троцький, Г. Зінов'єв, Ю. Х. Раковський, Д. Мануїльський, О. Шумський, М. Скрипник, Т. Полозов, Бакинський (Елзасський) і М. Баран. Ціа серія має 11 карток і коштує тільки 35 центів. Замовлення посилайте до: Ukrainian Labor News Cor. Pritchard & McGregor Winnipeg, Man.

ІНТЕЛЕСТУАЛИ І ВІЙНА.)

Імперіалістична світова війна, конкурентна боротьба в величезних розмірах між Англією та Німеччиною — вислід колоніальної політики європейських держав — досягла в році 1918 оковечним поразкою коаліції свою кульмінаційну точку. Чим вона покінчилася, відомо нам. Нам відоме також, що це перед Версальським договором владає вже отой воєний запад, що з такою силою вибухнув в 1914 році і робить місце новим течіям. Воєні страхиття, ожербачення людей, заострення класових антагонізмів, позбавлення індивідуального значення — однім словом всі наслідки війни розгортають недовольства працюючих, що найбільше потерпіли і те недовольства грозить вибухнути революцією.

Ідеологічним образом того господарсько-політичного поставлення сучасної Європи в мішанських інтелектуальних кругах європейських творців є рух "Clarte" ("Ясність"), пробуджений до життя Romain-om Roland-ом а зорганізований і ведений Henri Barbusse-ом.

Нам досить добре знані погляди інтелектуалів до війни, — нам досить добре знані й ідеологічні пересвідчення та становиско їх до суспільно-економічних обставин. Дивним являється тільки те, що вони не бачили до війни того, до чого веде суспільність той устрій, серед якого вони тоді жили і дивим є, що вони не бачили соціалізму. Та це нам стане пізніше ясним.

Соціалізм погляди підкопує мішанські погляди культурних європейських працівників, хоч і не прямо, — соціалізм дає передчуття, що в підземелю щось виростає, що може закінчити, дає передчуття у своїх примархах та секундарних проявах. Та це було тільки посереднім доказом того, що в Європі не все в порядку. Прямим, переконуючим доказом була світова війна, агонія буржуазного виробничого систему і його культури. Вона ставала інтелектуалів перед питанням: "Ти за, чи проти?" Вона то і збуджує в них свідомість і вони закладають Інтернаціональну думку. Ця думка найшла багату прикладність в Франції: Anatole France, George Duhamel, Rene Arkos, Romain Roland та Henri Barbusse; в Німеччині: Nikolai, Rene Schiekele, Heinrich Manie, Stefan Zweig, Kurt Hiller, Alfred Wolfenstein; в Австрії: Karl Kraus і віденські активісти з Robert-om Miellerer; в Англії: London, Morel, Wells, Shaw; в Америці: Upton Sinclair; в Бельгії: Paul Colin, а потім же Jiri Brandes та Andrees Latzko в Мадрирщині. Воюють проти війни і насилля, проти кривавої імперіалізму, проти мілітаризму, проти чорної реакції, воюють за демократію, за освободження людини з безмежних воєних локіт — тужать за миром.

В 1919 р. постає рішення питання про закладення Інтернаціональну думку, зредогований Barbusse-ом. Вказується в тім зазиві на повенні потреби поставитися отверто до бою з ведити за поступ та справедливість. Інтернаціонал мав навязати зносини зі всіма, хто був такої думки, як вони та працювати над приверненням мира. Звичайно, що все, що вони голосили, було противством до інтересів пануючої буржуазії. І як кождий рух проти буржуазний є переслідуваний її апаратом — державою, так переслідується також і їх, а доби їх здеградувати, ужито проти них поняття: defeatism. Не звертають на то уваги, а воюють далі за свої ідеали. Відзначають, що висить щось великого в атмосфері, що родиться нова Європа. Воюють проти війни і її, хоч на жаль мимих, причин. Вірять в "clarte" (ясність), вірять в справедливість, в гуманність, вірять Вилсонови в світовий мир, братерство народів. Та їх хибно-

було, що гнали їх до бою не холодно, соціально-політичні уваги, а сліпа віра в будуче добро людських сердець.

Воюють за мир... та він прийшов і їх обманув, бо був то мир тих, що його робили, мир банків, нафтових, залізничних і всіх інших тростів. Вони обманені — краще сказавши, ім отримався очі. Хапаються послідного — протесту — само собою надаром. Колиш лише з нагоди свята мира: "Свято мира! Свято побіди! Надягніть, приятелі, колор жалоби! Не вірте нічому з того! Є то порожнення, яке ми потерпіли — свобідна думка є задущена..." і т. д. Як колись вірив, так тепер зневадив. Виступають проти Вилсона, що уступив раді чотирох, виступають проти всього, що їх обмануло... але воно прийти мусило. Не думали вони по політичному, будували на піску. І каже Henri Barbusse в книжці "Ніж між зубами" отверто: "плекати політику — значить перейти від сну до факту, від абстрактного до конкретного".

Де перестав політика, там починається політична містика і такими то містиками були інтелектуали з "Clarte", хоч дуже незнесими містиками, але з такого рода політикою, що ім не сягала навіть до колін. Вірна їх головний несприятель, та вони не пізнали її причин, дійсних причин війни, отже, і не дісталися до суті справи — теперішнього капіталістичного виробничого процесу — застрягли на поверхності. Думали, що головні причини війни це: націоналізм, шовінізм, військова диктатура, імперіалізм Версальського договору і т. д. Це ясно! Не знали студіювати війну, не знають студіювати і мир. В своїй вірі є обманені і той обман ставляє їх перед вибором: смерт' або революція.

Версальський мир, діло міжнародної капіталістичної реакції, на все вбав політичні ілюзії інтелектуалів, згромаджених в "Clarte". Вони переходять на сторону міжнародного пролетаріату. Починають ближше приглядатися до соціального проблему. Гасло Коліна: смерть або революція — заставило їх з більшою увагою приглядатися тому послідному. Та той проблем є о много більше скомплікований, як проблем війни, бо не ходило тут о війну другорядні, але о саме осправедлення екзистенції досюгочасного суспільного ладу. Найважнішим є проблем соціальної революції і диктатури пролетаріату, і його рішає Schiekele і те рішення було прийняте 99% всіх інтелектуалів. Ходить тут о проблем, який вже перед тим вівся в полеміці між Кавкіним та Леніном. Кавкій стовть за демократію, Ленін за диктатуру пролетаріату, як передідує добу між державою буржуазною а комуністичною. Schiekele є проти диктатури. В своїм творі "9-ий листопад" цитує багатов з Кавкського "Демократія чи Диктатура" а з Леніна "Чергові завдання радянської влади". Виступає проти терору, бачить в диктатурі відновлення ідей війни. Говорить: "Ні, ти сказав раз ні! Я є соціаліст, але як що пересвідчив би мене то, що соціалізм дається здійснити тільки метою більшовицької, то я би зрікся — і не тільки я один — його здійснення". Його витякання комуністами дається зібрати в такі точки: проти терору, проти нових воєн, проти насилля взагалі, але не закладає ім соціалізму та комунізму, не закладає ім революційності, тільки не може ім простити того, що завели диктатуру. Само собою, що не треба зазначувати, що він в цім обсягу багато не розуміє — але діалектичної спідності соціальних явищ — ані не розуміє діалектичного протиставлення диктатури, що являється тільки як контр-акція контр-революційним замірам. Цего йому нема що закидати, бо він застрів по вуха в утопічних, пацифістичних тенденціях — він і 99% "Clarte". Мир остаєся для них і на далі оди-

ноким мірлом і тим самим доходять до противенств з самим собою. Щоби остати вірними пацифістичним тенденціям — негують соціальною революцією в імя мира, віри, любови, надії і в імя їх переходять на сторону старого мішанського світа, що є найгіршою диктатурою. Приняли поучення Толстого: "Не протився злу" за своє, і тим стали його трагічними співвиновниками. Хто ставився проти диктатури, насилля, терору, — той ставився тим самим проти кожної революції, бо жадна революція не робиться в біленьких рукавичках.

Пускається отже Schiekele на дорогу некровавої революції, — цебо перевиховання людей. Справді є це лише однією дорогою для політичних мрійників та безсильних утопістів. Є це признанням своєї безсильності та безрадності. Реакція вчить нас чого іншого! І "Clarte" введена Barbusse-ом готовилася вступити в московський Інтернаціонал, та тому, що в ній були ріжні напрямки (Barbusse — Roland) — розпадаєся. "Ніж між зубами" винини конець мирній спокійності, що так довго була між обома таборами і розділів на дві часті: реформістів і революціонерів. Твір Barbusse-а є завізванням, щоби раз зрозуміти сьогоднішній бій між класами, щоби не дати себе завести політичними методами сьогоднішніх форм, котрі є добрі може з критичного боку, але несподібно до якої небув позитивної праці. Говорить: "Сказати: кичемо за справедливість, але відкидаємо насилля, значить нараз сказати: і

так і ні. Розум, киче за силою, що здійснює". Пому відповідає Roland — сам не говорить нічого, окрім передше сказаного Schiekele-ом.

Починається полеміка під гаслом: за свободу духа. В ній інтелектуали шалено розпинаються за свій індивідуалізм, — не лучаться разом з пролетаріатом, щоби вловати за новий світ, за новий суспільний устрій — а як відомо, індивідуалізм в сучасних днях, це гасло контрреволюції. Duhamel каже: "Політична революція є ділом злишнім, без дієних наслідків. Соціальною революцією є зовсім іннаке осправедливлене, зовсім іннаке — заспокоюча. Зачадає перед двома тисячами літ і ніколи не значиться. За те революція значима є революцією найважнішою — діло необхідне". Є це delicate відкинення соціальної революції. "Нічого не можна оснувати на неіванстві, і насилля". Диктатура є для них тиранією і воюють проти неї за свободу духа і падають самі в сіті закуленої диктатури буржуазії. Тим вони зрікаються всього, що до тепер голодали, заявляють свою безітнесовність і тим кінчається рух "Clarte". Він був в своїй шлості дрібнобуржуазним і як такий, ніс всі його признаки і лише кілька більш знесених осіб, між якими був Barbusse, і Anatole France, зрозуміли добре сьогоднішні положення. Пізнали, що сьогодні треба скинути з себе всі політичні скрупули, що до старого землі-за треба закнути безітнесний індивідуалізм, що треба стати лівим, дійсно лівим.

Иним.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО МОЇХ "ПРИЯТЕЛІВ" З ВАРШАВСЬКОГО СОЮМУ.

Латаючи своє здоров'я, вельми підптане в'язницями, та на останку (дарма, що й недоторкальний!) ще й поточений поліцайми — я довадася з преси про видання мене, посилаю — наче якого розбишаку — судови. На диво це бруталне доптання прав Українців-виробів не зустріло й найменшого спротиву навіть з боку "Wyzwolenia"! Тогож самого "Wyzwolenia", кращі люди мовляв, з них наповнювали колись царські тюрми (як наприклад жінка-посол Космоска, до котрої несамохить, як ніби до борця за волю, був якийсь мимом-нашого козацького звичаю — приклявся я до руки... бр... а бодай її рука тая восхала!), а тепер вони "радніські" "визволяти" українських послив від непосильних обовязків, що кладе на своїх вибраних поневолений Поляками Український Нарід.

Ви, "приятелі", відкрили карти. Кождий поневолений — чи Білорусин, чи Українець — бачить: якої допомоги сподіватись навіть від "людовців"... Під вашим ярмом збудемо: й землю, й волю, і право на рідну мову, і школу! Все нам дасте... Шодо школи — то гріх критися перед широким світом: "добру школу" такі проходимо мв. А через те — й моя ролія в соїмі закінчена.

Та не гадайте, що зі страху сказав я "пас". Ні... До в'язниці призвичаєний і ляцькі тюрми взагалі мене не лякають. Отже і звания посла сам я не зрікаюся. Бо річ в тому: що звания посла, тих відповідальних обовязків, що в часі так жахливому передвирборного та й на самих виборах терору все-ж таки український люд Волині між иншими й мені (тогочасною в'язнею!) звалив на плечі, — того ані сам я не можу зрестися, ані хтось інший — крім самих хіба виробів — позбавити мене неправосильний: Отже volens-nolens залишаюся — яко правний представник свого Народу! Надійте ж хвилиною: верну до своїх виборів. (Не хлібоїд-же якийсь я ала Ільвік, що боїться рідного оточення). І верну вже не як оборонець права у звинділому вашому парламенті. Кажу — зирноділому: бо коли з приводу інтерпелляції про жидівські погроми на вулицях

Варшави, ви в самому соїмі 17. цвітя п. р. чините жидівський погром, а мужького Німця, посла Цербера, до крові товчете, ще й на місяць виключаєте з засідань — воно є більш ніж виродження, гірше всякого крестинізму. Так... Ждїть мене, як одного з мстеників за наругу — кривиди над Українським Народом. Марко Луцкевич.

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ КАЛЕНДАР

- 20. червня 1906 р. військове повстання в Севастополі.
- 20. червня 1918 р. розстріл робітників в Будапешті.
- 20. червня 1918 р. забито правими ес-серами в Петрограді комісара преси В. Володарського.
- 20. червня 1920 р. утворено алицький організаційний комітет при ЦК.К.П.У. в Харкові.
- 21. червня 1918 р. величезні демонстрації проти війни в Мінській, Турині і інших містах Італії.
- 22. червня 1921 р. Третій Конгрес Комінтерна.
- 23. червня 1905 р. загальний страйк і боротьба на барикадах в Лодзі.
- 23. червня 1917 р. І. Універсал Української Центральної Ради; проголошення автономії України і утворення дрібно буржуазного Генерального Секретаріату.
- 24. червня 1848 р. кровава розправа Кавеняка з повстанськими робітниками в Парижі, що 5 днів геройсько трималися на барикадах.
- 24. червня 1903 р. катовання політичних в'язнів у "Крестак" в Петрограді.
- 24. червня 1919 р. здача Харкова.

НОВА КНИЖКА!

Вже вийшла з друку цікава для кожного робітника брошура п. н. **ЩО ТАКЕ ВСЕСВІТНИЙ СОЮЗ РОБІТНИКІВ.** Книжка має 80 сторін друку і коштує 20 центів. Замовлення слати на адресу: UKRAINIAN LABOR NEWS Cor. Pritchard & McGregor Winnipeg, Man.